

КОЛОМІНА

Ольга Борисівна
khersonskaya@mail.ru

УДК 658.14

ОСНОВНІ ФОРМИ ТА ФУНКЦІЇ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ
ПІДПРИЄМСТВА

КОВТУНЕНКО

Ксенія Валеріївна
dmitrij-kovtunenکو@yandex.ruBASIC FORMS AND FUNCTIONS OF
INTELLECTUAL CAPITAL OF
ENTERPRISE

асистент, Одеський національний політехнічний університет

д.е.н. доцент, Одеський національний політехнічний університет

У статті розглянуто поняття терміну «інтелектуальний капітал», також детально розглянуто форми інтелектуальної власності і функції, які є похідними від даних форм.

В статті розглянуто поняття терміна «интеллектуальный капитал», также подробно рассмотрены формы интеллектуальной собственности и функции, которые являются производными от данных форм.

In the article the concept of the term "intellectual capital", also reviewed in detail the forms of intellectual property and functions that are derived from these forms.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, форми інтелектуального капіталу, функції інтелектуального капіталу

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, формы интеллектуального капитала, функции интеллектуального капитала

Keywords: intellectual capital, forms of intellectual capital, the functions of intellectual capital

ВСТУП

Сьогодні єдиним фактором, розвиток якого має досить високий ресурс за усіма параметрами, вважається інтелектуальний капітал. Поняття терміну «інтелектуальний капітал» є дуже суперечливим питанням і різностороннім, так як кожен з авторів має свою точку зору і своє поняття щодо розкриття даного терміну.

Теоретико-методологічні аспекти сутності інтелектуального капіталу висвітлено у роботах таких науковців, як О. Веретенникова, В.Л. Іноземцев, С.М. Ілляшенко, Н. Крикун, М. Мелоун, Є.Н. Селезньов, Ю.С. Шипуліна. Але скільки б не було суперечок щодо визначення терміну «інтелектуальний капітал», більшість науковців погоджуються з тим, що у роботі це поняття розглядається як сукупність нематеріальних активів підприємства; у дослідженні це поняття більшість розглядає як «колективний мозок», який виконує накопичувальну, відтворювальну, виробничу, стимулюючу, конкурентоспроможну, забезпечувальну функції.

Інтелектуальний капітал акумулює наукові й повсякденні знання працівників, інтелектуальну власність і накопичений досвід, спілкування й організаційну структуру, інформаційні мережі й імідж підприємства.

Отже, інтелектуальний капітал – це система характеристик, що визначають здатність людини, тобто якість робочої сили індивідуума, сукупного працівника підприємства, фірми, корпорації, країни, матеріалізуємо або виявляється в процесі праці, що створює товар, послуги, додатковий продукт з метою їх відтворення на основі персоніфікованого економічного інтересу кожного суб'єкта [1].

МЕТА РОБОТИ полягає у розкритті форм інтелектуального капіталу та його функцій.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, законодавча база.

РЕЗУЛЬТАТИ

Система відносин різних економічних суб'єктів являється суттю інтелектуального капіталу, основа якого заключається в прогресивному розвитку науки з метою виробництва конкретних товарів, послуг, доходу, підвищення життєвого рівня, рішення проблеми нерівномірності світового й регіонального розвитку на основі персоніфікованих економічних інтересів суб'єктів [2]. Інтелектуальному капіталу притаманна більш висока ступінь розвитку в порівнянні з вже відомими функціональними формами капіталу, критерієм чого є більш стійкий рівень економічного зростання суспільства, ефективності його структур. На схемі (рис. 1) детальніше розглянемо основні форми інтелектуального капіталу.

Існує багато підходів до визначення терміну «інтелектуальний капітал», з якого впливають різні критерії віднесення інтелектуального капіталу. Детальніше розглянемо декілька визначень інтелектуального капіталу:

- можна сказати що існує досить вузьке розуміння змісту інтелектуального капіталу, яке зводить інтелектуальний капітал до нематеріальних активів, пов'язаних з персоналом компанії. Мова йде про кваліфікацію персоналу, їх відповідність поставленим перед підприємством цілям, їх мотивація, об'єкти і права інтелектуальної власності,

якими персонал підприємства юридично може і фізично здатний використовувати в своїй роботі. Однак, у власності або у розпорядженні компанії можуть знаходитися об'єкти інтелектуальної власності і права на них, що зберігаються в таємниці від більшої частини персоналу. Такі об'єкти підприємство не має наміру використовувати (і не навчає цьому персонал), блокуючи своїми належним чином оформленими правами розробки і дії конкурентів.

- можна сказати що це сукупність трудових, інтелектуальних ресурсів та інтелектуальних продуктів підприємства. До трудових ресурсів слід віднести індивідуальні інтелектуальні здібності, професійні знання та досвід, рівень інноваційної активності конкретних особистостей, що є основою кадрового складу підприємства.

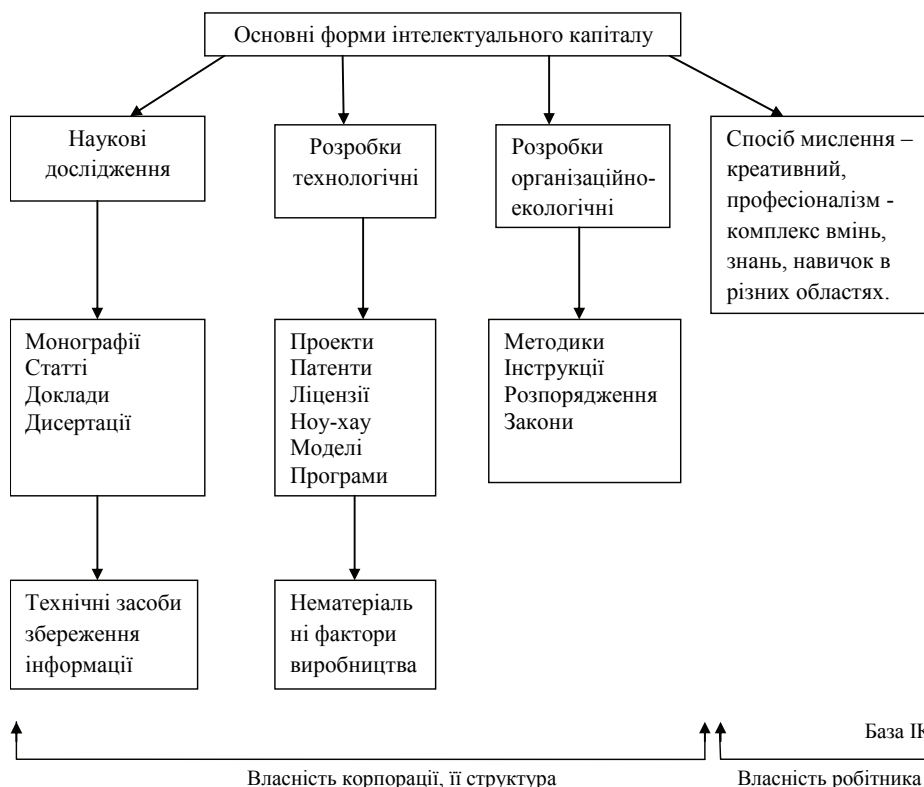

Рис. 1. Основні форми інтелектуального капіталу [3]

Інтелектуальні ресурси являють собою сукупність науково-виробничих, фінансових, маркетингових, організаційно-управлінських, інформаційних, юридичних ідей, інструментів, технологій, отриманих в результаті інтелектуальної праці співробітників підприємства.

Інтелектуальні продукти – це результат перетворення інтелектуальних ресурсів, який характеризується можливістю відчуження від його творців і здатністю бути об'єктом різноманітних угод у зовнішньому середовищі, що передбачає здійснення процедур правової охорони.

- ґрунтується на моделі збалансованих показників, можна оцінити

інтелектуальний капітал, що розуміється як «кваліфікований і мотивований персонал, озброєний об'єктами і правами інтелектуальної власності (тобто персонал плюс інтелектуальна власність, втілена в знаннях і уміннях персоналу).

В залежності від суб'єкта, який володіє, користується або розпоряджається результатом інтелектуальної творчої діяльності, інтелектуальний капітал за формою власності можна поділити на

приватний, колективний та державний. Зазначені правомочності закріплені в Конституції України (ст.41).

Інтелектуальна власність входить в основу інтелектуального капіталу. Інтелектуальна власність – це результат інтелектуальної творчої діяльності, завдання якої по-перше має бути певним чином об'єктивним; по-друге має бути втіленим у певну об'єктивну форму; по-третє має бути здатним до відтворення [3].

Розглянемо трохи детальніше форми інтелектуального капіталу, отже, що стосується приватної або колективної (група приватних осіб) форми власності, то тут мається на увазі, кому належать результати власного творчого пошуку, яка кількість людей спрямовувала свої зусилля на отримання кінцевого результату творчої діяльності.

Що стосується державної форми інтелектуальної власності, то до неї відносять продукт інтелектуальної праці, створений на замовлення державних органів влади за рахунок бюджетних коштів або за традицією продукт інтелектуального труда належить суб'єкту господарювання

(підприємству, об'єднанню тощо), який утворений органами держави (місцевого самоврядування – комунальна власність; Кабінетом Міністрів України, за наказом міністерств і відомств – загальнодержавна власність), що відповідає законом України “Про власність”, “Про підприємства в Україні” тощо.

Корпоративна трансакція відтворюється у формі акціонерного або пайового інтелектуального капіталу в залежності від виду корпоративної трансакції або виду засновницького капіталу, так як пов'язана із організаційно-правовою формою інтелектуального капіталу.

Резидентність визначає присутність національного або іноземного інтелектуального капіталу. За такою ознакою збільшуються інтеграційні можливості інтелектуального капіталу, який стимулює створення ринку інтелектуальних (нематеріальних) активів.

Інтелектуальний капітал становить основу будь-якого підприємства і є провідним капіталом на сучасному етапі розвитку ринкової економіки.

Головна функція інтелектуального капіталу заключається у прирості маси прибутку за рахунок формування та реалізації необхідних підприємству систем знань, речей і відносин, які, у свою чергу, забезпечують його високоефективну господарську діяльність. Інтелектуальний капітал підприємства здатен визначити якість його системи управління.

Головною конкурентною перевагою на ринку стає оновлення технологій виробництва і його продукції, саме завдяки інтелектуальному капіталу, який задає темп і характер. “Інтелектуальний капітал - це система капітальних стійких інтелектуальних переваг даної компанії чи фірми на ринку” [4].

За формою власності інтелектуальний капітал може бути власним та позиковим. Що стосується власного, то інтелектуальний капітал підприємства відображений у першому розділі активу балансу підприємства у формі нематеріальних активів. Позиковий інтелектуальний капітал – це кошти, які залучаються для фінансування окремих елементів складових ІК, наприклад, для досліджень та розробок, інноваційних або інформаційних технологій, створення підрозділів ІК.

За ознаками інтелектуальний капітал також можна поділити на невіддільний від підприємства, це наявність навченого персоналу, наявність замовників на продукцію, всі елементи структурного капіталу. До невіддільних від індивідуума можна віднести всі структурні елементи людського капіталу. А до елементів ІКП, які можуть бути відокремлені від підприємства та від індивідуума, можна віднести результати досліджень, розробок, ліцензії, патенти, торговельні марки, інтелектуальні продукти, нематеріальні активи тощо.

За правовою ознакою можна виділити структурні елементи технологічного капіталу у вигляді об'єктів промислової власності та об'єктів авторського права та суміжних з ним прав.

За об'єктом управління поділяється на структурні елементи людського капіталу (знання, навички, кваліфікація працівників підприємства та ін.); елементи структурного капіталу (організаційна структура, культура організації, комунікативні

технології, інфраструктура передачі знань та ін.); структурні елементи технологічного капіталу (нематеріальні активи, об'єкти прав інтелектуальної власності, дослідження та розробки, раціоналізаторські пропозиції, система підготовки та перепідготовки кадрів, наукові та проектні підрозділи, інноваційні технології, інформаційні технології та ін.); структурні елементи ринкового капіталу (імідж фірми, бренд, рівень виконання умов договорів, стосунки з партнерами та ін.) [5].

Розвиваючись, інтелектуальний капітал вбирає в себе основні властивості на основі попередніх форм капіталу і одночасно має власний зміст, який обумовлений специфікою функцій:

- реальність і прогресивний розвиток інтелектуальної власності;

- можливість креативного типу мислення працівників, науковців, керівників, завдяки яким формуються та реалізуються основні моделі відтворення кожної економічної системи та їх сукупності;

- переважне формування в даній системі капіталу інтелектуального центру, який охоплює поступово всю сукупність факторів виробництва, розподілу, обміну та споживання.

Саме через функції завжди проявлялась сутність будь-якої економічної категорії. Функції показують, як, яким чином реалізується суспільне призначення цієї економічної категорії.

Основними функціями інтелектуального капіталу можна назвати: накопичувальна, виробнича, відтворювальна, стимулююча, забезпечення продуктивності праці, конкурентоспроможності, впливу на економічне зростання.

ВИСНОВКИ

Отже, інтелектуальний капітал – економічна категорія, яку можна визначити як систему відносин різних економічних суб'єктів. Це різновид капіталу, що має лише властиві йому особливості. Інтелектуальний капітал, розвиваючись на основі попередніх форм капіталу, вбирає в себе їхні основні властивості й одночасно має власний зміст та відповідні функції.

Список використаних джерел

1. Ескіндаров М. А. Розвиток корпоративних відношень і сучасній російській економіці. - М.: Республіка, 1999.-368 с.
2. Глушко К.С. Економічний зміст інтелектуального капіталу. - Автомобільно-дорожній інститут ДонНТУ.
3. Підпригора О. Проблеми системи законодавства України про інтелектуальну власність //Інтелектуальна власність – 2000, № 3, с. 3-14.
4. Леонтьєв Б. Б. Ціна інтелекту. Інтелектуальний капітал в російському бізнесі. - М.: Видавничий центр "Акціонер", 2002 - 200 с.
5. Турило А.М., Корнух О.В. Теоретико-методичні підходи до визначення інтелектуального капіталу підприємства та їх змісту / А.М. Турило, О.В. Корнух // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 3. – С. 168–179.